

od nog do glave! — Tam v senci napravljene od brezovih vej jedlo je nekoliko Turkov kuhana jajca. Ne vem, ali so jim teknila, ko so gledali, kako smo

mi udarjali po suhem svinjskem kraku in ga zalivali z dobrim vincem. Vsakemu svoje! (Dalje.)

Karlolov most v Pragi.

(Spisal Anton Sušnik.)

(S sliko.)

Karola IV. nazivljejo po pravici drugega ustanovitelja praškega mesta. Njegova miroljubnost in pravičnost sta pospeševali procvitanje Prage, katero je okrasil z množčevilnimi prelepimi stavbami. Ako pomislimo dalje, da je ustanovil visoke šole, da je ustanovil Novo Mesto, in tako skoro podvojil obod Prage, da je oživil obrt in trgovino, ne čudimo se, da je Pragi utisneno neizbrisno znamenje njegove roke, njegovega dela. Kamorkoli se ozre oko po »slovanskem Rimu«, povsodi vidi predmete, katere je ali ustvaril ali obnovil »otec vlasti« — oče domovine, kakor nazivljejo Čehi Karola IV. Vladanje njegovo je dalo trdno podstavo oni izobrazbi, katera se je širila po vsem Češkem in s katero se je odlikovala tedanja Češka pred drugimi deželami; v Pragi je bilo središče vseh umetelskih in vednostnih naporov. Radi tega se ponaša Praga s tolikimi umetelskimi krasotami izza Karolove dôle. Poleg prelepega in vzvišenega velehrama sv. Vida in doslej nedosežne cerkve na Karolovem, poleg mnogih lepih cerkvá in cerkvic spojen je s Karolovim imenom tudi Karolov ali kameniti most.

Živahni promet in občevanje na obeh veltavskih bregovih je v pradavni dóbi

posredoval lesen most; pozneje so most zidali; zgradila ga je kraljica Judita, soproga kralja Vladislava I. Toda grozna povoden dné 3. februvarija 1342. l. je ta most popolnem porušila. Pozneje so na istem mestu še gradili lesene mostove, a povodni so odnašale vsak tak most. Karol IV. pa je položil za zgradbo trdnega in velikanskega kamenitega mostú dné 9. julija 1357. leta temeljni kamen, zgradbo pa je izročil nadarjenemu 25letnemu stavitelju Petru Parlerju; žal, da Karol IV. ni čakal konca tej zgradbi. Še 1406. leta, dasi so vozili po mostu, ni bil popolnem dodelan.

Most se popenja v šestnajstih krasnih oblokkih, dvojno obokanih od brega do brega, na 17 stebrih. Ljuti vodni naliivi, hlodi in lesene plošče niso mogle uničiti prekrasnega mostú, pač pa je povoden samo dvakrat, in sicer v XV. in XVII. stoletju znatno poškodovala stebre. Karolov most spada med najdaljše kamenite mostove v Evropi; dolg je 497 m, a širok 10 m. Prej je imel most široko, polno zidano ograjo; tako sem videl še za svojega bivanja v Pragi 70. leta; toda 1879. leta so jo nadomestili z ukusno in ugledno.

Karlolov most je bil okrašen s 30 sohami, med katerimi so nekatere prava

mojsterska umetelna dela, n. pr. soha sv. Luidgarde, sv. Ignacija in sv. Frančiška Ksaverja od Prokova (vredne 20.000 goldinarjev). Vse te sohe so večinoma kamenite in postavljene v minolem stoletju. Prej je stal na mostu samo lesen križ, potem pa iz bron, istotako soha sv. Janeza Nepomučana, katero je 1683. l. po modelu slavnega Prokova in Rauchmüllerja ulil v Norimberku Jeronim Herold. K temu spomeniku potuje vsako leto pobožno ljudstvo Češke, Morave in Slovaške dne 16. maja, tu je središče pobožne slavnosti, ker daruje na mostu pred to soho praški kardinal sv. mašo.

Na poslednjem stebru, stoječem na otoku Kampa, pod skupino sv. Vincencija in Prokopa, stoji starodavna soha bojnega junaka Bruncvika, držečega staromeški grb, in je vsa prestreljena od švedskih krogel; ta je skoro stareja nego most. O tej sohi pripoveduje narod, da je Bruncvik s svojim čarodejnim mečem odsekaval tisočernim neprijateljem glave; tik noge ima izklesanega leva. Ta čarodejni meč je baje zazidan v tem stebru in se bode pojavil tedaj, ko bode češka domovina v največji nevarnosti. Lepa ta bajka izraža, da je bila Češka že čisto v velikih nevarnostih.

Na obeh koncih mostu se popenjajo okrašeni gotiški stolpi, dva na Mali Strani in eden na Starem Mestu, in so ob vojskinih časih služili v obrambo, n. pr. leta 1249., 1312., 1419. in celo 1848. Najkrasnejši spomenik je pa povsem staromeški stolp (ali vrata, češki: brana, děž), o katerem pripoveduje kronika, da ga ni bilo tedaj med krščanskim svetom tako trdnega in krasnega stolpa. Stolp sestoji iz kleti in treh nadstropij. Pod njegovim obokom so prekrasne slike na presno, katere je obnovil češki

slikar Peter Maixner. Na vunanjih straneh se nahajata sohi sv. Vojteha in sv. Vaclava, pod njunimi nogami je izklesan lev. V srednjem oddelku pod krasnimi nebese se nahajajo sohe svetega Sigismunda v nadživotni velikosti, Karola IV. in Vaclava IV., res pravi umetelni proizvodi; dalje so na stolpu vsi grbi nekdanjih čeških pokrajin. Vrh tega stolpa so po krvavi sodbi 1621. l. (po belogorski bitki) natakneli 12 odsekanih glav prvih čeških odličnjakov in rodoljubov, in tu so ostale do prihoda Sasov 1631. l.; tedaj so jih Čehi sneli in pokopali v krsticah v Tinskem hramu. In ko so 1848. leta zastopniki avstrijskih Slovanov zborovali v Pragi (izmed Slovencev tudi pokojni dr. Toman), pričel se je poulični boj, gradili so barikade, in središče vsemu ustanku je bil ta stolp; kjer so se branili visokošolci. Žalostni so bili tedaj binškožni prazniki, in priborjeno svobodo je kropila kri. Padli junaki binškožne žrtve počivajo pod priprostim križem na dvoru Emavškega samostana. To vse nam pripoveduje povestnica tega stolpa.

Koliko hudih udarcev je zadelo prekrasno Karolovo delo, katero je imelo svedočiti o sijaju in kraljevski moči Prage! Da, prevečkrat je postalo svedok in spomenik ljutih bojev in velikih tragedij, katerih posledice razrivajo do današnjega dne češki narod.

Kaj je človeška moč v boju proti neugodam! Kako ponosno in nežno je slavilo češko ljudstvo v pesmih srebropeno Veltavo! Nikjer na svetu ni narod tako ljubil domače reke, kakor narod češki svojo Veltavo. Minoli mesec pa se je pokazalo drugačno. Ni v narodnih, ni v umetelnih pesmih se ne opisuje Veltava kot deroča reka. Vendar je grozna povoden dne 4. sept. s svojimi valovi porušila del najdragoce-

nejšega ji bisera in razdejala najkрасnejši spomenik starodavne slave Češke: Karolov most. Posušile se bodo vse solze zaradi velike škode na imetju, toda

Marijanišče, sirotišče za dečke, na Spodnjih Poljanah v Ljubljani.

uničenega prelepega imetka vsega naroda, Karolovega mostu, ne bodo mogli zábiti i tedaj ne, ko bodeta sesuta dva stebra zopet trdno stala v vel-

tavski strugi, ko bodo trije razrušeni oboki zopet nameščeni s trdnejšimi novimi, in ko bodeta umetelni skupini, svetega Ignacija in svetega Frančiška Ksaverija dičili mestno galerijo. A tudi

ta rana se bode zacelila in v dveh letih se bode zopet blestel »pražský most« v stari slavi, kar je iskrena želja vsega češkega naroda in tudi nas bratov Slovencev.

Sveta brata.

II. Slovensko pismo.

zeleni gori solncu se mudi,
Svetnik Ciril po temnem logu hodi,
Načrt se mnog po glavi mu drevi.

Med gostim drevjem ga stopinja vodi,
Kam-li prispè, ne misli in ne vé;
Samo to vé, da hodil ni še todi.

Rezilo ostro mu držé roké,
V stoletna debela rise ž njim vrezava,
Z zamišljenim pogledom zrè nanjé:

Povšeč mu ni izstružena pisava,
V nebo uprè pogled se mu ognjen,
Iz duše mu molitev tiha plava:

»O Bog, ne česa nima moj Sloven,
Kar treba mu je in kar mu podéli:
Slovenskih svojih nima še pismen!

Razžari mi duha! Na bukvi béli
Oblike glasom našim naj podam
In v njih Tvoj sveti spišem evangelij!»

Skrivnosten veter skozi senčni hram
Zaveje, kot tolažil bi svetnika,
In bukve močni vrh mu kima sam.

Naprej koráka. Prostor se svetlika,
To gozda temnega je rob užé.
Za njim razleza se ravan velika.

Ciril prehodi stezo sredi nje. —
Osupel gleda pred-se koncem pota
Slovensko vas, ob njej zlató poljé.

A tam na njem! — O večno-tožna zmota!
Krog stare bukve se vrtil vsa vas,
Drevo po božje moli rod-sirota.

Cirilu žalost potemni obraz,
Med narod gre pod bukvijo zeleno,
Iz zdušnih prs mogočni dvigne glas,

Da vrh neba božanstvo vlada eno —
V jeziku njihovem jim razloži,
In ples ustavi ljudstvo zaslepljeno.

Oči upró na sveto lice vsi.
Veseli jim blagovestnik razodene,
Kaj prava vera Kristova uči.

Neznana moč se v hipu src oklene,
Navda ja kes, malika s stidom zró,
Sekire zavihité nad njim jeklene.

Cirilu sveto se zjasni oko,
Pregiblje se mu nepokojno roka,
Rezilo črte dela v zrak — samó.

Na zemljo bukev zagrmi visoka,
K njej stopi, nótranji čuteč nagon,
In v lubje vreže znamenja globoka.

Odplava solnce zlato na zaton. —
Svetnik kleči. Oko obrača milo
Ves narod na nebo — na bukev on.

Glagolskih črk se vije vrsta tam,
Na tleh paganstva vene zelenilo. —
Takrat na deblu mrtve bukve nam
Drevo slovenske knjige je vzkalilo.

A. M.

